

^v**SOLSKI PRIJATEL.**

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti 2 fl. brez pošte.

Číslo 51. **V torek 14. decembra 1852.** **I. tečaj.**

Ljudska šola.

II. Kaj od nasledkov, ki jih vsako djanje za seboj prinese?

Ako hoče učitelj voljo svojih učencov izobraževati, je nar prej treba, da svoje učence zgodaj navadi, dobro storiti, hudega se pa varovati. Od tega smo ravno govorili. — Drugič je treba, da se učitelj nasledkov (Folgen), ki jih vsako djanje za seboj prinese, ve dobro poslužiti. Ničesar od tega, kar človek stori, čisto v zgubo ne pride, ničesar brez duha in sluha ne zgine; temuč vse, kar človek stori, nekaj za seboj privleče, vsako delo ima svoje nasledke. Težko pa tudi imenitno je, da učitelj zna se tih nasledkov modro poslužiti, da zna jih tako obračati, da učenci vidijo in čutijo, kako se vse že na tem svetu plačuje in kaznuje.

Kolikoteri so ti nasledki?

Nasledki so dvojni: *naravni* in *določeni*.

Naravni nasledki (natürliche Folgen) so tisti, ki na kako djanje sami od sebe sledijo, — postv. učenc, ki se doma nič ni učil, u šoli ne zna.

Določeni nasledki (willkührliche, positive Folgen) so tisti, ki so po volji predpostavljenih, po kakej postavi za kako djanje odmerjeni, — post. kdo dobro zna, dobi lepo knjigo.

Kaj zastran naravnih nasledkov.

Ti nasledki so za šolo naj imenitnejši in tudi večidel za šolo zadosti tako, da določenih ni treba. Učitelj se naj takole obnaša:

1. Pokaži in razloži otrokom, zakaj da mora za tim alj unim djanjem to alj uno priti, — pokaži jim, da ni nikdo drugi

temuč le sami vzrok, da se je jim tako prigodilo; neumno je taj post, kamen pretepati, na katerem se je otrok spoteknul.

2. Skerbi in reči tako obračaj, da naravni nasledki vselej gotovo in kolikor moč tudi hitro na mestu nastopijo. Tako bojo otroci živo vidili in čutili, kaj so si sami nakopali.

3. Obnašaj se proti otrokom vselej tako, kakor zaslužijo, ne pa tako, kakor si na volji. Kar je bilo zgoraj rečeno, kaj ima učitelj storiti, da ga bojo učenci radi imeli, spoštovali, njemu zaupali, to vse tudi sem sliši.

Kaj od določenih nasledkov?

Naravni nasledki so imenitnejši in za šolo skoraj zadosti. Nevarno je, določenih nasledkov se posluževati; zakaj otroci se po njih navadijo, le na videz dobro delati, hudo voljo skrivati, lepo se tedaj zadržati, kedar jim kdo na perste gleda, otroci lahko postanejo potuhneži in hinavci. Vendar učitelj ne more drugače kakor tudi take nasledke na pomoč klicati.

Kedaj je to storiti koristno in potrebno?

a) Kedar so naravni nasledki preslabi in nič ne zdajo;

b) kedar za to gre, da se kaj hitro zgodi; in

c) kedar za to gre, da se otroci na kako delo navadijo, postavim: pisati, risati itd.

Ktere pravila zastran poplačil in kazen si naj učitelj vedno pred očmi ima?

1. Naj vsigdar le to poplača in kaznuje, kar poplačilo in kazen res zasluži.

2. Naj poplačuje in kaznuje, kolikor je moč, le redko.

3. Naj se posluži nar prej naravnih nasledkov, in naj tedaj, kedar svoje učence poplačuje alj kaznuje, kolikor le more, jih prepriča, da se po tem, kar so storili, to po pravici, naravno in neogibljivo zgodi.

4. Naj dobro prevdari, s katerim in kakoršnim učencom ima opraviti, vse na edno kopito nabijati, ne gre.

5. Naj vselej lepo po stopnjah više leze in postopa bodi si pri poplačilih alj pri kaznih.

6. Naj se zvesto varje vse krivičnosti in strastnosti, naj nikolj ne gleda, kdo je kaj storil, temuč kaj je kdo storil.

7. Naj pokuša reči tako vravnati, da ne bode treba kaznovati, — bolje varovati, kakor ozdravljati.
 8. Naj se posluži pri poplačevanji in kaznovanji nar prej duševnih (moralnih) sredstev, in po tih še le telesnih; primi učenca nar prej pri sercu, pri časti, pri ljubezni, potem še le seži na to, kar mu na truplu dobro alj hudo dene.
 9. Naj se pri telesnih sredstvih narpoprej posluži taci, ki učenca nagibajo in spodbadajo, dobro storiti in hudega se varovati, in če te nič ne zdajo, potem še le loti se taci, ki ga silijo dobro djati in mu nemogoče storé, hudo delati.
- Kaj posebnega zastran kaznovanja?*
1. Stopi u šolo vsigdar s veselim sercom in židane volje;
 2. misli, da je vse, kar otrok napčnega in hudega stori, nekaka bolezen, ki se ozdraviti da;
 3. ne šteje vsako prešernost in malenkost že za imeniten pregrešek alj clo za pravo hudobo;
 4. ne kaznuj nobenega in nikolj, preden veš in se prepričaš, da je res kaznovan biti zaslužil;
 5. vari se zvesto otroka obsoditi in sam tudi kaznovati, — otroški sodnik in otroški strah in rabel biti, ne gre; le persta kar stegniti, da bi otroku kak lasec zakrivil, razun da je skrajna sila in potreba! —
 6. Opominjaj in svari, hvali in grajaj vsigdar kratko in jaderno, oestro in ljubeznivo, bodi otrokom nar bolji in zvestejši svetovavec in prijatelj! —

Kako da bodo otrokom povesti všečne in koristne.

(Dalje.)

8. košček.

Za silni obrest (dobiček), ki je vso njegovo nado prekobil, si je nakupil rusovskih proizvodov, ki jih pelje u Napolje, in ondi sopet s imenitnim pridobitkom speča.

Ravno ti dan, ko je to srečno prodajo dokončal, ga pelje pot po ulici Toledo. — Poln tihega serčnega veselja si želi pri-

ložnost, kaj dobrega storiti, in se ozira po ubožčkih, kojih je u Napolju več tišuč. U kratkem zagleda šopo Lazaronov. (Lazaroni so enaki teržaškim tovarnikom, imenovanim fakinom). Stojé okolj mize nekega svojega sobrata, ki dinje na kosce prodaja. U Neapelnu ali Napolju je dinj toliko, da jih le ubožci jedó, kterim jih ravno tudi ubožec po malih koscih za majhen dnar prodaja. Lazaroni požerajo željno svoje kose in mečejo dobro oglodane olupe u blato na tla. Ko bi ga munja (gromska strela) zađela, obstoji Erik, kadar poleg šope zagleda dolgega, medlega, suhega moža, kteri ves cunjast — oglodane olupe iz blata pobera, in poželno gloda — kadar vidi, da té nesrečnež je ravno oni preošabni mladenč, ki mu je na pontinskem močirju pomarančine lupine u lice lučal.

„Ljubi Bog!“ zdihne on grozé se, prime reveža, ki ga s votlimi očmi plašljivo gleda, za roko, in reče:

„Se mi zdi, da ste silno ubožni!“

Človek se grenko nasmeja, in pravi:

„Kakor vidite.“

„Pa niste bili vedno u takej nadlogi?“

„Kaj pa je to vam mar?“ —

„Morda bi mogel pomagati, vam zaslužka odločiti.“

„Ne znam delati!“

„Ali nimate sestre?“

„Se vě da, pa mi nič nedá, verže raji prvemu beraču u gerlo, potrebuje tudi preveč za bolno mater“, pristavi sirovo in bezserčno.

Erikovo serce zavrè pri takih besedah. Težko se je premagal s gerdežem še nekoliko besedic govoriti. Prosi ga, da bi ga k sestri peljal, in mu podá peščico penězov.

„Prav rad“ mu reče, in ga pelje po vozkih ulicah pod streho neke hiše, kjer se mu nizke duri temne kamrice odprejo. Tu zagleda Anunciato, pri postelji bolne matere sedé, in marljivo šivajé. U debelo suknino, pa snažno je bila oblečena.

Plašno ptujca bistro gleda. Toda Erikovo pohlevno obnašanje jej serce dela. Misli, da je prišel kakšno delo naročit. „Ne“ odgovori Erik, „prišel sem, da svoj stari dolg plačam.“

Deklica se zavzame, in ga čudovito gleda.

„Prej da se vam razodèm, moram si“, reče, „vaše zaupanje izprositi. Bi rad zvedel, kdo ste? in kako ste u take nadloge prišli? Sem pošten mož. Nič mi ne zakrivajte, in zanesite se na skero pomoč! Njegov vpotitelj mermra nerazumljive reči; deklica pobesi očesa, in pravi: „Tega vam jaz ne morem povedati.“

„Pa jaz“ doda mati, ki se težavno povzdigne, „jaz sem vsih teh nadlog kriva. Bila sem zmožna vdova, nisim imela, kot to dvoje otrok; sem bila slèpa u oziru svojega sina, tverda proti hčeri — mojej sadajnej dobrotnici.“

„Mama!“ vikne Anunciata, vsa solzena, in hoče materi, objemaje jo, usta zapreti. Bolnica jo rahlo na stran pritiskne. Dovolji mi edino mojo vtèho (tolažbo), da svojo krivico izpovem, in tvojo krepost slavim. Lejte, moj gospod! več let sem to deklo od sebe odaljila, u nekem samostanu pustila, in le s naj potrebnjšim oskerbela; za totèga nevrednega dečaka pa vse potrošila. Da moram na svoje stare dni stradati; da ta pobožna deklica, za vse posvetno veselje mrtva, me s svojimi rokami živiti mora, — vse to je dèlo tega hudobneža.“

„Zakaj pa da ste me pokvarili?“ mermra oterpnež, in bobnja po oknu. „Zaslužim to očitanje“ reče mati ihtèca, „toda iz tvojih ust me žge, ko peklenski ogenj. O, mili gospod! ako je vas dobra misel sem pripeljala, ne glejte na mojo nevrednost, tudi ne na tega nečimernega človeka; speljajte svojo misel zavoljo tega pobožnega dekleta, da saj zvèm, da blagoslov zgrevane matere pri Bogu še nekoliko velja.“

(Konec sledi.)

Vošilo učencev učeniku za god.

Dan veseli je prisvetil

Danas vašega godu,

Nas je milo razveselil,

Misli dvignil nam k Bogu.

Oče večni, Oče mili,

Srečo pravo naj vam da;

Da bi srečni vselej bili

Vsi želimo iz serca!

Cvetje lepo naj ovija

Se po potih vaših dni,

Svet'ga raja lepotija

Naj na proti vam žari. —

Nauke lepe in preblage,	Trud in poterplenje milo,
Ki smo tukaj slišali,	Ljubi Bog vam plačaj kdaj;
Bodo nam vodila drage	Čednost lepih vse število
Vselej naše žive dni.	Naj vas spremlja v sveti raj! —

A. Praprotnik.

Na svetiga Miklavža večer.

(Obrazik iz kmetov.)

Bolj veseliga dné za otroke mende ni, kot kadar sveti Miklavž nosi. Po štirinajst dni pred že začno moliti; pridni so in bogajo te dni, da je veselje — vsak le misli, kaj in koliko bo prinesel. Ali marsikter na pesek stavlja hiše, in velikokrat le leskovko ali brezovko dobi — vendar up je tudi nekaj. —

Županovi so ravno odvečerjali. Ali nevem, zakaj da dans otrokom ni nič kaj dišalo? Jožek se je spet v zapeček spravil, in s klenjenimi rokami moliti začel; Tonče pri čelešnjiku na klop poklekne, in cveteča Marica „Berilo“ v roko vzame, in pazljivo lepe sostavke prebira. Mati se za kolovrat vsedejo, in marljivo vreteno berneti začne. Tiho je po hiši, nobeden ti ne čerhne ne. Kaj pa to pomeni? — Ovbe, nocojšno noč sv. Miklavž nosi, in to se vè, de bi vsak rad, de bi mu kaj prinesel; zato so tako pri miru; zato molijo in berejo, de jih je veselje gledati.

„Oh ja, mati“, začne čez en čas Tonče, „kaj pravite, kaj bo pač meni prinesel? Toliko sim že klečal, de me kolena bolé!“

„E, nevem če bo kaj družiga“, se namuzajo mati, „kakor šiba. Ko bi se bil že pred bolj pridno učil, in rajši bogal, bi ne rekla tega; ali to še ni zadosti, de samo zadnje dni moliš in bogaš, sv. Miklavž na celo leto gleda. Kaj ne, de ti je zdaj žal, in rajši bi vidil, ko bi se bil drugači obnašal? —

Tedaj se poboljšaj, in drugo leto ti bo boljši pri sercu osorej. Lej, sestrici Marici bo gotovo kaj lepiga prinesel! Kako se je pridno učila, kako lepo me je zmiraj bogala, kako lepo je z vama ravnala!“

„Res, res, Marica“, pravijo dalej, „nič mi oči ne pobešaj! Ko je undan Tonče lepi kozarc po nerodnosti vbil, si se ti dolžno

obstala, in za njega kazen preterpela. Lej, to je bilo v resnici lepo, in serce se mi veselja smejalo, de imam tako dobro hčerko. In zadnjič, ko je stara, uboga Urša pogorela, de se ni imela s čem obleči, si ji vse svoje spravljene krajcarčike miloserčno podala, in jo še poverh z eno ruto, s predpascam (birtašicam) in s param nogovic obdarovala. Vidiš, ljuba Marica, te dobre dela je angelček varh v lepi venček zveval, in pred božji prestol (tron) prinesel. Sv. Miklavž vse to dobro vč, vč tudi, kako rada „Berilo“ bereš, kako se rada slovensko učiš! Lepo je to; le glej, de sveta iskrica v tvojim sercu ne vgasne!“

„Mama, sim ze odmolil“, se zdaj oglasi mali Jožek, in skoči iz za peči „kaj ne, zdaj mi bo sveti Miklavž zlatih jabelk, in zlatih orehov prinesel?“

„To se vč, da! le priden bodi, in rad bogaj, in uči se rad, potlej te bom jaz rada imela, in svetimu Miklavžu povedala, de ti bo prav lepih reči prinesel! — Toda, zdaj pojte spat; lepo se Bogu priporočite, in angeljčku varhu! potlej pa sladko zaspite! Pojmo!“

„Nastaviti, nastaviti!“ se zdaj v mladim krogu enoglasno zasliši, in vsak hiti svojo posodo sv. Miklavžu nastaviti, de bo vedel, kam položiti. Tonče en pehar percefrá, Maričica svoj lepi jerbašček nastavi, in Jožek tri kape in eno skledico prinese ter na mizo položi — ravno pred okno, de sv. Miklavžu ne bo trebalo v hišo hoditi.

In šli so z ljubo materjo v spavnico, in v mehke posteljce so se plegli. Vsakimu so še mati sv. križ na čelo zaznamovali in poljubili ga, in kmalo so vsi v sladkih sanjah pospali. Tončetu so se lepe jabelka v sanjah nasprot smejale, toda, ko je hotel po nje segniti, ga dolga šiba v nos dregne, de jih ne more doseči. Marici se je od stare Urše sanjalo, kako ji je v darovanim predpascu nar slajših reči prinesla, in mladi angelček ji je veselih ličie ruto z nar lepšimi, belo-modro-rudečimi trakovi obšito okoli vrata djal. Jožek si je že v sanjah vse žepe (aržete) polne našokal s zlatimi jabelki in orehi. — Noč počasi zbeži, in daniti se perčenja. Kmalu je vse na nogah, in celo torilo sladkiga upanja v sercu vsak hiti v hišo za mizo. Kaj bom vse popisoval, kar

je tukaj sv. Miklavža dobrota naložila! Le to še povem, de eve-
teča Marica, nar dražji obdarovana, je polovico svojiga imetja
med bratca razdelila, in mati ginjeni od taciga lepiga ravnanja,
so jo z solznimi očmi na svoje serce pritisnili. —

Otroci! kako vam dopade Marica? —

Detomil.

Povabilo.

„Šolski prijatelj“ bode tudi prihodnje leto izhajal in scer rav-
no tako, kakor letos. Pogovarjal se bode narprej od reči, ki ljud-
sko šolo zadenejo, bo prinesel pripovednice za mlade ljudi, pes-
mice, šolske ukaze, slednič novice, ki šolo, društvo sv. Mohora
in enake društva sploh zadenejo.

Naprosil sem vse znane slovenske šolnike in mladoljube, da
bi me podpirali. Vsi so mi to storiti obljubili.

„Šolski prijatelj“ izhaja vsak torek na pol poli in velja:

- I. za društvenike sv. Mohora, ki 3 gld. letnine plačajo, na leto
36 kr. — na pol leta 18 kr. sr. po pošti.
- II. za društvenike sv. Mohora, ki 1 gld. 30 kr. letnine plačajo,
1 gld. 36 kr. po pošti, in brez pošte 1 gld.; na pol leta
48 kr. po pošti, in brez pošte 30 kr. sr.
- III. za naročnike, ki niso pri društvu sv. Mohora, na leto po
pošti 2 gld. 12 kr. in brez pošte 1 gld. 36 kr. sr.

Dalej so znani domorodec, čast. gosp. Matia Majar, vneti
vse domorodno podpirati, ponudili naročnikom „šols. prijatelja“,
vse svoje knjige za pol cene prepustiti. Zategadelj dobi vsakdo
imenovanih gospodov, kateri gotove denarje poslati hoče, g. Ma-
jarjeve knjige in scer:

„Pravila“ mesto 45 kr. za 24 kr. sr.; „slovensko slovnico“
mesto 10 kr. za 5 kr. sr. in „predpise latinsko - in cirilsko - sla-
venske“ mesto 20 kr. za 10 kr. sr.

Tudi se še dobi pri meni prvo leto „šols. prijatelja“ in
velja mehko vezane 2 gld. sr.

Andr. Einspieler.

Odgovorni izdaj. in vredn. A. Einspieler. Natisnil J. Leon u Celovcu.